

VILNIUS UNIVERSITY

VIDA PETRYLAITĖ

FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF SOCIAL SECURITY LAW

Summary of doctoral dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2012

The dissertation was prepared at Vilnius University, Faculty of Law, in 2007-2012.

Scientific supervisor:

Assoc. Prof. Dr. Tomas Davulis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

The dissertation is to be defended at the Law Science Council of Vilnius University:

Chairman:

Prof. Dr. Egidijus Kūris (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Members:

Prof. Dr. Asta Dambrauskaitė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Dr. Ingrida Mačernytė-Panomariovienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Habil. Dr. Gintaras Švedas (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Dr. Indrė Žvaigždiniene (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

Opponents:

Prof. Dr. Audrius Bitinas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S)

Prof. Dr. Egidijus Šileikis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S)

The dissertation will be defended at the public session of the Law Science Council on the 8 November 2012, 3 p.m., at Vilnius University, Faculty of Law, auditorium “Jablonskio”.

Address: Saulėtekio Avenue 9, Building I, LT-10222 Vilnius, Lithuania.

The summary of the dissertation was sent out on 8 October 2012.

The dissertation is available for review at the library of Vilnius University.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

VIDA PETRYLAITĖ

PAMATINIAI SOCIALINĖS APSAUGOS TEISĖS PRINCIPAI

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2007–2012 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas:

Doc. dr. Tomas Davulis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. dr. Egidijus Kūris (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Prof. dr. Asta Dambrauskaitė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. dr. Ingrida Mačernytė-Panomariovienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. habil. dr. Gintaras Švedas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Dr. Indrė Žvaigždiniene (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Prof. dr. Audrius Bitinas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S)

Prof. dr. Egidijus Šileikis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2012 m. lapkričio 8 d. 15 val. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Jablonskio auditorijoje.

Adresas: Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2012 m. spalio 8 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

CONTENT

INTRODUCTION	6
OBJECT, PURPOSE AND TASKS	7
RELEVANCE, NOVELTY AND SIGNIFICANCE.....	8
METHODOLOGY AND SOURCES	11
STRUCTURE OF THE DISSERTATION	12
STATEMENTS TO BE DEFENDED.....	15
CONCLUSIONS AND RESULTS	16
LIST OF PUBLICATION	19
PERSONAL DETAILS	21
PAMATINIAI SOCIALINĖS APSAUGOS TEISĖS PRINCIPAI (REZIUMĖ)	23
MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS	32
ASMENINĖ INFORMACIJA	33

INTRODUCTION

Ensuring social well-being for the populace is one of the tasks of a modern democratic state. Preconditions for the creation and maintenance of social well-being depend upon the historical traditions, economic situation, national and international political trends prevailing in a state. Modern social security systems can be considered a significant achievement of a society. Legal framework of the system is entrenched by international, regional and national legislation, starting with constitutional norms. The legal instruments serve not only for guaranteeing people the right to social security, but also for establishing the fundamental principles of social security law and minimum social security standards. However, the mere recognition of the right to social security and entrenching the forms thereof in legal acts do not guarantee sufficient coverage and accessibility of social security to every individual requiring it at every stage of society's development. This is because social security is one of the most sensitive areas exposed to a number of different factors. The implementation of social security is particularly dependant upon the country's economic situation, demographic situation, labour market changes, migration, etc. Therefore, a legislator has to perform an important task of reviewing legal acts establishing the person's right to individual elements of social security, taking into account the aforementioned changes. There are two basic rules that must be observed while implementing this task. First, social security instruments must be compatible with the financial resources available and, second, the international and constitutional right of a person to social security must be guaranteed even in case of the shrinkage of social security in unfavourable economic situations.

Social security law is an extremely dynamic branch of law, requiring constant changes. In addition, social security law is a relatively new area of law, which began to develop in Western Europe as late as at the end of the 19th century with the adoption of the first regulations regarding social insurance of employees. The general rules of this branch of law – subject matter and scope, functions, methods and principles – developed even later. Furthermore, there is no final agreement as to the definition of social security,

the scope and other elements of the social security system. Likewise, the use of legal definitions of individual elements of social security is also uncertain¹.

The science of Lithuanian social security law, like the current social security system, is a young science. Formation of the basic principles of this science began only after reinstatement of the Independence. Accordingly, the development of this branch of law traces back only two decades. Although the science of social security law did develop in Soviet times (the then used definition was *socialinis aprūpinimas* instead of *socialinė apsauga*), the theoretical principles laid down cannot be directly taken over by modern law. Therefore, researchers of Lithuanian social security law, and of other related branches of law, have an important task to crystallise and enshrine the key elements of this law – concept, subject matter, method, functions and principles. With this in mind, this dissertation research analyses the principles of social security law as the fundamental provisions that reflect the basic interests of the society and are used as a basis for developing legal regulation, implementation and interpretation of law. The principles of social security are extremely important in lawmaking processes. Application of universally acknowledged principles in the elaboration and amendment of legislative provisions ensures non-violation of rights and legitimate interests of persons, especially in such a sensitive area as social security.

OBJECT, PURPOSE AND TASKS

The object of the dissertation research is the principles of social security law. The paper analyses the system of the principles of social security law as well as the content and import of fundamental principles thereof. It should be noted that the research is actually aimed at the systems of Lithuanian social security law. Therefore, the principles selected for the analyses are those that are currently most significant and emphasised in Lithuania. For example, the principles of solidarity, universality and differentiation are analysed

---

¹ This problem is also relevant in the theory and practice of Lithuanian social security law. For example, there are different definitions used to describe the same thing - *socialinė apsauga*, *socialinis saugumas*, *socialinė sauga*, *socialinis aprūpinimas*, *socialinė parama*. Moreover, even the Constitution of the Republic of Lithuania does not provide for a common definition of social security. The definitions used in certain articles of the Constitution of the Republic of Lithuania regulating this area include social security (Article 48), pension and social assistance (Article 52), care (Article 146).

along with the principle of protection of the right to property. The latter principle has the greatest importance in civil law. According to the author, manifestations of the principle of protection of the right to property in social security have to be shown due to the peculiarities of this principle and still uncertain opinion as to the use thereof in social security.

The purpose of the research is to analyse and evaluate the content of the basic principles of social security law and their role in the design and implementation of the social security system.

In the light of the object and purpose of the research, the tasks raised are as follows:

1. To reveal the concept and import of the principles of social security law;
2. To identify the specific principles of social security law and the nature thereof, as well as to identify the basic (fundamental) principles of social security law through the analysis of principles laid down in national, international and regional legislation and doctrine of law;
3. To reveal the content and import of the selected principles of universality, differentiation, equality of persons, solidarity and protection of the right to property; to describe and evaluate the aspects of the application of these principles in the Lithuanian social security system.

RELEVANCE, NOVELTY AND SIGNIFICANCE

The relevance of analysing the principles of social security law is determined by several factors. First, as it was mentioned above, the principles of law play a special role in the processes of lawmaking, interpretation and application of law. Second, the Lithuanian system of social security law is in the process of development. Therefore, researchers of this branch of law have quite a difficult task to reveal the principles of the system, to analyse the content of the principles and to seek universal recognition thereof.

Although the very system of social security is widely explored by the representatives of other social sciences, this area remains relatively underexplored by legal scholars. The stance of economic, social policy, public administration practitioners

and theorists is better covered and presented for public, too. However, the contribution of legal scholars to the research and assessment of the social security system is not yet palpable.

Since the very reinstatement of the Independence, there has been not a single dissertation in the area of social security law defended at the Faculty of Law of Vilnius University. A similar situation is observed at Mykolas Romeris University, too. As an exception to this effect, it should be mentioned that Audrius Bitinas' dissertation *Pension system models and management tendencies in the European Union* was quite a significant contribution to one of the areas of social security, i.e., pensions. Yet, there have been no dissertations addressing social security law in the field of law.

It should be noted that available research and scientific publications on the issues of social security law are usually confined to a relatively narrow domain. In other words, a certain element of the social security system (usually, regulation of one or another group of social benefits) is chosen as an object of research, while general elements of the system of social security law are placed insufficient emphasis. Here we can mention a publication by Jurij Maculevič in 2004, *The concept of the principles of social security law and their role in the formation of social security relations*², with the object of research being the analysis of certain principles of social security law. Likewise, some constitutional aspects of social security law have been analysed by the representatives of constitutional law Toma Birmontienė and Vaidotas Vaičaitis.

A somewhat greater contribution to the formation of the general scientific fundamentals of social security law is observed on the part of foreign scholars. Extremely great attention to the social security system and its principles has been paid by Russian scientists. As for Western European scholars, a greater focus on the basics of social security law has been observed only recently. Although research into social security law of this tradition are still more focused on the analysis of individual social benefits (same as in Lithuania), a due mention should be given to such prominent researchers of social security law as Danny Pieters or Frans Pennings and Paul Schoukens. It was namely a paper by Danny Pieters presented in 1993 (Introduction into the Basic Principles of

---

² MACULEVIČ, Jurij. Socialinės apsaugos teisės principų samprata ir jų reikšmė formuojant socialinės apsaugos santykius (The concept of the principles of social security law and their role in the formation of social security relations). *Jurisprudencija*, 2004, vol. 56(48), p. 5-11.

Social Security³) that evidenced the increasing importance of the theoretical basics of social security. According to the author, research into the basic principles of social security “<...> may contribute to improving social security law as an independent area of law and developing it to attain the level of a scientific discipline <...>”. This idea of the author is a perfect illustration of the significance of the dissertation research for the theory and practice of Lithuanian social security law. In Lithuania, there already are no debates as to social security law as an independent branch of law, which is undoubtedly approached as a scientific discipline. However, the lack of research in this area has been impeding the anchoring of the basic principles of social security law. The research into the principles of social security law is presumed to have the greatest contribution to the development of the theory of social security law. First, principles are analysed as an important component of the legal order. Second, efforts are taken to identify and summarise the system of principles important for social security law. Third, the research analyses in detail the selected basic principles of social security law, revealing their content and import on the basis of the analysis of national and international legislation as well as theoretical research undertaken by Lithuanian and foreign authors. The analysis of two different traditions of the science of social security law – the Eastern and Western traditions – is supposed to have added a substantial value to the dissertation research. Without a priori rejecting or prioritising any of the traditions, efforts are taken to identify their common points of contact and to use the most important findings in the development of Lithuanian social security law.

Although the object of the research is a relatively narrow part of the theory of social security law, the author believes it may serve as an important start for further research into and development of social security law. Hopefully, the research into the principles of social security law will facilitate further scholarly discussion, involving not only the analysis of the principles, but also of the functions and characteristics of social security law as well as of the development of a social security concept.

---

³ Published in the Lithuanian language in 1998: PIETERS, Danny. *Ivadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus* (Introduction into the Basic Principles of Social Security). Vilnius: Eugrimas, 1998. 146. p.

METHODOLOGY AND SOURCES

The following research methods have been used in order to fulfil the aforementioned dissertation tasks:

1) scientific analysis of literature; this method was widely used to analyse the concept of the principles of social security law, to identify the principles referred to by individual authors and to reveal the contents thereof;

2) scientific analysis of documents; this method was invoked to discern the principles of social security law that have been directly stated or derived from certain legal norms, whilst analysing the content of such principles in the Lithuanian social security system;

3) systematic analysis; this method was used for the systematic analysis of the principles of social security law referred to in different sources. The method served as a basis to identify the fundamental principles of social security law and their system, to present the concept of individual principles and to reveal the contents thereof;

4) the method of logical analysis was used to summarise the different positions described, the results of the analysis of the sources and to formulate conclusions;

5) the comparative method was applied to compare the different concepts and contents of principles provided by the scholarly doctrine, to evaluate the content of the certain principles of social security law in Lithuania and to provide examples from foreign countries;

6) the method of the intentions of the legislator (teleological approach) was used to evaluate the concept of the certain principles of social security law in the context of Lithuanian legal acts.

The main sources used in the research are as follows: 1) international and regional legislation, the most important of which are the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ILO Convention 102 on Social Security (Minimum Standards), the European Code of Social Security; 2) Constitution of the Republic of Lithuania, other national legislation governing social security; 3) case-law of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, the

European Court of Human Rights (ECHR), foreign and other courts; 4) works of foreign and Lithuanian scholars.

STRUCTURE OF THE DISSERTATION

The dissertation comprises introduction, exposition consisting of five structural sections and conclusions. The first section deals with the concept and variety of the principles of social security law. Other sections of the research contain the analysis of the selected basic (fundamental) principles of social security law subject to the significance of the discerned principles.

Findings of the first section of the research enable identification of the principles applied in social security law and the import of these principles. Despite the attribution of a certain principle to one or another category or the form of entrenchment thereof, the principles applicable in respect of a specific branch of law appear to be equally important and should play the key role in the elaboration and implementation of relevant legal norms. The summary of the legislative provisions of the Republic of Lithuania and of international and regional regulations proves to conclude the existence of two kinds of principles important for social security law established in the legislation. Some of these principles are directly entrenched in legal norms; however, these are mainly inter-branch or general principles applicable, *inter alia*, in social security law. As to the branch principles of social security law, they can be derived from certain legislative provisions or their systems. To sum up the variety of the principles of social security law referred to by different scholars, we can say that the basic principles of the scholarly doctrine on the given issue are still in the process of development. In the historical aspect, the basis of the principles of social security law had been obviously taken over from the earlier tradition of Soviet law and then extended by contemporary scholars by adding new principles or revising the content of the existing ones. Although it is impossible to make a uniform list of the principles of the social security system that would suit social security law of whatsoever tradition, it is possible, basing on the level of recognition and significance of various principles, to identify the key principles of social security law and combine them into a system by discerning the general, inter-branch, branch and institute-specific principles of social security law.

The second section explores into the content of the principle of protection of the right to property and its role in the system of social security law. Taking into account the position held by the ECHR, the principle of protection of the right to property appears to have been applied in respect of all statutory social security benefits. However, the benefits that might be considered social security benefits in a broad interpretation of the concept of social security do not fall within the scope of application of protection of the right to property unless being explicitly defined by laws. This refers to the social benefits that are assigned on an individual basis and depend on independent decisions of certain institutions (mainly, local authorities or community bodies). A review of the practice of some foreign states in application of the principle of protection of the right to property in respect of social security benefits points out to certain main trends. First of all, in some countries the principle of protection of the right to property still remains not analysed and is not applied in practice (for example, in Switzerland, Spain, Sweden). Yet, a large number of states have already acknowledged the principle of protection of the right to property, *inter alia*, in the area of social security. It is worthwhile mentioning that case-law developed by the ECHR had a great impact on these states. Namely these states have court decisions based on the arguments of the ECHR. Second, even the states where the import of the principle of protection of the right to property is not a subject to debate any longer, in practice tend to recognise the protection of property rights only in respect of contributory social security benefits (for example, Germany, Slovenia). Accordingly, certain countries are not to take over unambiguously the case-law being recently developed by the ECHR, that the principle of protection of the right to property may be extended to apply to non-contributory benefits, too. To this effect, Belgium is probably the only country to be singled out as an exception. This country demonstrates a growing trend to consider payment of contributions as not denoting the right of a person to property. The payment of contributions is seen only as one of the conditions to which assignment of benefits, *i.e.*, acquisition of the right to property, may be linked. It is namely this aspect that gives grounds to presume disposition of Belgian courts towards application of protection of the right to property in respect of any benefits that are defined in the national legislation. Third, states, albeit recognising the link between contributory social security systems and the right to property, draw attention that obligatory social security systems are tightly related to public finances, redistribution and solidarity. A

complex analysis of case-law of the ECHR, foreign courts and the Constitutional Court of the Republic of Lithuania leads to a conclusion that in Lithuania the right to protection of property may be recognised in respect of all social security benefits whether falling within the categories of social insurance or social assistance, or special non-contributory benefits. Attribution of social benefits to the principle of protection of the right to property does not, by itself, contradict solidarity and public character typical of social security. However, in order to evaluate the appropriateness of implementation of the right to benefits as the right to property, the criteria developed by the ECHR must be taken into account, with a special emphasis on ensuring the proportionality between the public interest and rights of a specific person.

The third section analyses the fundamental principle of social security law – solidarity. As a rule, solidarity is always emphasised in the context of development of social security instruments. On the other hand, specific social security instruments not only express the principle of solidarity, but also provide it with specific forms of manifestation. These forms enable the evaluation of the extent of social security being based on solidarity and how solidarity is implemented. The principle of solidarity in social insurance can be defined as a duty of currently employed persons who pay contributions to maintain persons incapable of work who used to pay relevant social insurance contributions in the past, ensuring that when the former are not able to work the duty to maintain them would be shifted to the then employed persons (who pay contributions). Currently, the principle of solidarity is ensured not on the initiative of the members themselves, but rather by government actions. This, in turn, gives grounds to submit that in modern states with valid social security systems based on legislative measures solidarity becomes forced and imposed on members of society.

The fourth section contains the analysis of the principle of equality of persons. The most problematic aspect of implementing the principle of equal treatment in social security is the extremely high level of structuring of social security. Such principles as differentiation and reflection of needs, on the contrary, require the state to establish as much diverse guarantees of social security as possible. Therefore, in order to answer the question whether the principle of equality of persons is not violated, we have to analyse cases with individual social security instruments by comparing the groups of persons that are often narrowly defined.

The last fifth section integrally analyses two principles of social security law – universality and differentiation. There are two aspects of universality discerned by different authors. First, the principle of universality means that social security should be available to all who need it. This aspect could be called overall approach of social security. Second, the types, conditions of provision and amounts of social security should be clearly entrenched in laws, without creating unreasonable limitations to persons to use social security and also without setting up unreasonably privileged groups of persons. This aspect encompasses the commonness of social security. We can say that the proper implementation of the principle of universality should be achieved by ensuring the overall application of social security (social security schemes should be extended to cover as many people as possible) and the commonness thereof (with as few as possible exceptions in the general social security system). One of the most problematic aspects of implementing the principle of differentiation in Lithuanian social security is the nature of occupation or service performed which determines the rights of persons to state pensions for officers, military servants, scientists and judges existing in the Lithuanian social security system.

STATEMENTS TO BE DEFENDED

1. Although principles are important both in the production and application of legal norms in social security law, the system of such norms is absent in Lithuanian legislation or doctrine of law.

2. The principle of protection of the right to property can be applied in social security law, taking into account the peculiarities of a social security system.

3. Statutory exceptions and privileges are threatening the proper implementation of the principle of social solidarity in social security law.

4. The principle of equality of persons may be violated not by establishing the special forms and types of social security, but by failing to ensure equal conditions within the framework of components of specific social security schemes.

5. The principle of universality requires social security to be extended to cover as many people as possible, in whose respect reasonable differentiation could be applied.

CONCLUSIONS AND RESULTS

1. Lithuanian social security law is lacking its systematic character. A solid systematic approach to this branch of law is still missing. Although the principles of social security law are important both in the production and application of legal norms, they have not been universally recognised and enshrined. The obvious lack of declaration of the principles of social security law may lead to passing decisions based on political and economic consideration that, in turn, may violate or unreasonably restrict the right of persons to social security. The main problem lies in that a number of the principles of social security law, especially branch ones, are not explicitly defined in the legal system. These principles should be entrenched in a uniform list, taking into account the weight of the principles of social security law. As social security law is an uncodified branch of law in Lithuania, the most appropriate legal instrument for entrenching such a system of principles is the Law on the Principles of State Social Security System of the Republic of Lithuania. Having analysed the types of the principles of social security law described in legal acts and doctrine, it is recommendable to include into the system of such principles the following fundamental and most important general, inter-branch and branch principles: equality of persons, protection of the right to property, solidarity, universality, differentiation, reflection of needs, depoliticisation, sufficient level of social protection, indexation of benefits and financing with public funds.

2. The principle of protection of the right to property may be applied in respect of all social security benefits. The very principle of protection of the right to property does not deny the principle of solidarity, but its implementation in practice is impeded by a too broad application of the principle in respect of social security by the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, i.e., by placing insufficient emphasis on ensuring the proportionality between the public interest and the rights of a specific person. Therefore, future development and implementation of the social security system will face difficulties in striking a proper balance between protecting property rights and other principles of social security, particularly the principle of solidarity.

3. As in modern states with valid social security systems based on legislative measures solidarity actually turns to have a forced character, it is important to ensure that

boundaries of solidarity are correctly set. Otherwise, requiring too much solidarity from one group of people may lead to mistrust in the social security system and unwillingness to take part in it. Taking into account the currently valid legal regulation, it is recommendable to revise some aspects of solidarity manifestations, i.e., to strike a proper balance between contributions and benefits by applying ceilings not only to benefits but to contributions as well; setting a better balance between person's contributions and benefits (s)he receives, with a special focus on social insurance pensions and unemployment insurance benefits; optimising the list of persons covered by obligatory health insurance with public funds through application of the criteria of evaluating their financial situation.

4. The most problematic aspect of implementing the principle of equal treatment in social security is the extremely high level of structuring of social security. Such principles as differentiation and reflection of needs, on the contrary, require maximum diverse social security guarantees. Therefore, in order to answer the question whether the principle of equality of persons is not violated, we have to compare the defined different groups of persons to whom the same social security measure is applied, rather than evaluating the establishment of special social security guarantees (specific forms), which have to be judged upon using the dimension of universality and differentiation principles. Violations of the principle of equality of persons may be seen in certain schemes of state pensions. Differentiation of sportsmen who have rendered equal merits for the Republic of Lithuania (by awarding them state pensions of the first or second degrees) and singling out the sole group of victims (victims of the events of 11-13 January 1991) by providing them with much more favourable conditions do not appear to be in conformity with the principle of equality of persons.

5. The proper implementation of the principle of universality should be achieved by ensuring the overall application of social security (social security schemes should be extended to cover as many people as possible) and the commonness thereof (with as few as possible exceptions in the general social security system). In Lithuania, the principle of universality, both from the aspect of overall application and commonness, is most widely implemented in social assistance schemes and health insurance. However, the principle of universality in other forms of social insurance is applied in a narrower sense and depends on the forms of economic activities of persons.

5.1. One of the most problematic aspects of implementing the principle of differentiation in Lithuanian social security is the nature of occupation or service performed, which determines the rights of persons to state pensions for officers, military servants, scientists and judges existing in the Lithuanian social security system. As a matter of fact, these pensions do not violate the principle of differentiation and current regulation thereof might be justified. In order to reform the systems (through inclusion into the social insurance system or development of special schemes of occupational pensions), it is necessary to ensure that guarantees for these persons would not be limited to an unreasonably large extent and would not be merely declarative.

5.2. The criteria of differentiating by social insurance records reveal two core problems of implementation of this principle. First, the requirements for social insurance periods are too strict in respect of certain short-term or medium-term benefits. Second, differentiation among different benefits is inadequate. Taking into account the specific nature of social insurance maternity, paternity, parental benefits and peculiarities of unemployment insurance benefits, the requirements for social insurance periods should be better justified and differentiated.

LIST OF PUBLICATION

1. PETRYLAITĖ, Vida. Socialinės apsaugos sistemų koordinavimo srities nustatymo problematika reglamentuojant kai kurias Lietuvos socialinės apsaugos išmokas [Problems in defining the area of coordination of social security systems in regulation of certain social security benefits in Lithuania]. *Jurisprudencija*, 2008, vol. 8(110), p. 89-94.
2. PETRYLAITĖ, Vida. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų reglamentavimo ypatumai [Peculiarities of regulating state pensions for officers and military servants]. *Verslo ir teisės aktualijos*, 2008, vol. 2, p. 109-118.
3. PETRYLAITĖ, Daiva; PETRYLAITĖ, Vida. Socialinės garantijos. Kas pranašesnis: valstybės tarnyba ar viešasis sektorius? [Social guarantees. What has more advantages: civil service or public sector?] Švedas, G. (Ed.). *Valstybės tarnybos teisinis reguliavimas ir perspektyvos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Lithuanian Institute of Public Administration, 2008, p. 62-71.
4. PETRYLAITĖ, Vida. Поддержка семьи: механизмы литовского трудового права и права социального обеспечения [Support for families: mechanisms of Lithuanian labour law and social security law]. From: Davulis, T.; Petrylaitė, D. (Ed.). *Теоретические проблемы современного трудового права и права социального обеспечения: международные и национальные аспекты*. Vilnius: *Justitia*, 2009, p. 206-216.
5. PETRYLAITĖ, Vida. Garantijos dirbantiems asmenims, auginantiems vaikus [Guarantees for employed persons with children]. *Justitia*, 2009, No. 1, p. 53-60.
6. MACULEVIČ, Jurij; PETRYLAITĖ, Vida. Social security of employed persons in the event of maternity and paternity: Lithuanian experience and new challenges. *Studia z zakresu prawa pracy*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2009, p. 331-338.
7. NEKROŠIUS, Ipolitas; PETRYLAITĖ, Vida. Lithuania [Social Security Law]. In *International Encyclopaedia of Laws: Social Security Law*. W. van Eeckhoutte (ed.). Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010. P. 156.
8. PETRYLAITĖ, Vida. Teisės į pensiją kaip teisės į nuosavybę apsauga Lietuvoje [Protection of the right to receive a pension as the property right in Lithuania]. From:

Davulis, T.; Petrylaitė, D. (Ed.). *Darbo rinka XXI amžiuje: lankstumo ir saugumo paieškos*. Vilnius: *Standartų spaustuvė*, 2011, p. 580-590.

PERSONAL DETAILS

Education and research activities:

Vida Petrylaitė

2002 – Bachelor’s Degree obtained from Vilnius University, Faculty of Philosophy.

2002 - 2006 postgraduate studies at Vilnius University, Faculty of Law.

2006 – Master’s of Law Degree obtained from Vilnius University, Faculty of Law.

From 2007 – PhD student at Vilnius University, Faculty of Law.

February – April 2009 – traineeship at Ghent University (Belgium).

Research works of Vida Petrylaitė are focused on problematic issues of social security law, reconciliation of social security, work and family responsibilities of migrant workers in the European Union.

Professional experience:

2003 – 2006 – Ministry of Social Security and Labour, International Law Division.

Responsibilities: coordination of issues in the area of international and European Union social security.

2006 – 2008 – Law Firm J. *Judickienė ir partneriai*, assistant attorney-at-law.

From 2006 to present – Vilnius University’s Faculty of Law, teacher. Academic activities: holding seminars on social security law, delivering Social Insurance lectures, supervising preparation of final theses for master degree on social security topics.

From 2008 to present – Public Institution *Vilnius University Legal Clinic*, director; supervisor of the practice of the profession of students from Vilnius University’s Faculty of Law.

Professional qualifications:

2003 – 2005 – participation and traineeship in the Lithuanian-Dutch interstate cooperation project ‘Coordination of social security within the European Union in accordance with Council Regulations Nos. 1408/71 and 574/72’. Qualification of a trainer for the coordination of social security benefits systems.

Participation in scientific conferences:

1. 14 March 2008, scientific conference 'Five Years of the Labour Code' (Vilnius University, Ministry of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania). Report: Employee's compensation for non-pecuniary damage.
2. 26-27 June 2009, international scientific conference 'Theoretical Problems of Contemporary Labour Law and Social Security Law: International and National Aspects' (Vilnius University, Lithuanian Society for Labour Law and Social Security). Report: Novelties of state social insurance: changes in sickness and maternity social insurance.
3. 16-17 December 2010, international scientific conference 'Productivity, Investment in Human Capital and the Challenge of Youth Employment' (Association for International and Comparative Studies in Labour Law and Industrial Relations ADAPT), Bergamo (Italy). Report: Problems of youth unemployment in Lithuania.

PAMATINIAI SOCIALINĖS APSAUGOS TEISĖS PRINCIPAI (REZIUMĖ)

Įvadas. Vienas iš šiuolaikinės demokratinės valstybės uždavinių yra socialinės gerovės užtikrinimas savo piliečiams. Socialinės gerovės kūrimo ir palaikymo prielaidos priklauso nuo valstybės istorinių tradicijų, ekonominės situacijos, nacionalinių ir tarptautinių politinių tendencijų. Šiuolaikinės socialinės apsaugos sistemos gali būti laikomos reikšmingu visuomenės laimėjimu. Šių sistemų teisinius pagrindus įtvirtina tarptautiniai, regioniniai ir nacionaliniai teisės aktai, kurie ne tik užtikrina asmenų teisę į socialinę apsaugą, bet kartu suformuluoja ir įtvirtina pamatinius socialinės apsaugos teisės principus bei minimalius socialinės apsaugos standartus. Tačiau vien teisės į socialinę apsaugą pripažinimas ir jos formų įtvirtinimas teisės aktais neužtikrina, kad kiekviename visuomenės raidos etape socialinė apsauga bus pakankama ir prieinama visiems jos reikalingiems asmenims. Socialinės apsaugos sritis buvo ir yra itin jautri, ją veikia daug įvairių reiškinių. Socialinės apsaugos įgyvendinimui ypač didelę įtaką daro ekonominė valstybės padėtis, demografinė situacija, darbo rinkos pokyčiai, migracija ir kita. Įstatymų leidėjui tenka svarbi užduotis – atsižvelgiant į minėtus reiškinius atitinkamai keisti teisės aktus, nustatančius asmenų teisę į atskirus socialinės apsaugos elementus. Vykdamas šią užduotį, turi būti laikomasi dviejų pagrindinių taisyklių. Pirmą, socialinės apsaugos priemonės turi atitikti finansines valstybės galimybes. Antra, net ir mažinant socialinės apsaugos apimtį esant nepalankiai ekonominei situacijai, turi būti užtikrinama tarptautinė ir konstitucinė asmenų teisė į socialinę apsaugą.

Socialinės apsaugos teisė – itin dinamiška, nuolatinių pokyčių patirianti teisės šaka. Be to, socialinės apsaugos teisė yra gana nauja teisės šaka, pradėjusi formuotis tik XIX a. pabaigoje Vakarų Europoje, kai buvo priimti pirmieji teisės aktai dėl darbininkų socialinio draudimo. Bendrieji šios teisės šakos pagrindai – reguliavimo dalykas ir jo apimtis, funkcijos, metodai, principai – susiformavo dar vėliau. Be to, iki šiol nėra galutinai susitarta nei dėl socialinės apsaugos apibrėžimo, nei dėl jos sistemos aprėpties

ir kitų elementų. Taip pat nėra nusistovėjusi atskirų socialinės apsaugos elementų teisinių sąvokų vartoseną⁴.

Lietuvos socialinės apsaugos teisės mokslas yra jaunas, kaip ir šiandieninė socialinės apsaugos sistema. Jo pagrindai pradėti formuoti tik po nepriklausomybės atkūrimo. Taigi šios teisės šakos raida trunka tik du dešimtmečius. Nors socialinės apsaugos (anksčiau vartotas socialinio aprūpinimo terminas) teisės mokslas buvo plėtojamas ir tarybiniais metais, bet tuo metu padėti teoriniai pagrindai negali būti tiesiogiai perimti šiuolaikinės teisės. Todėl Lietuvos socialinės apsaugos teisės ir kitų susijusių teisės šakų tyrinėtojams tenka svarbus uždavinys išgryninti ir įtvirtinti pagrindinius šios teisės elementus – sampratą, dalyką, metodą, funkcijas ir principus. Atsižvelgiant į tai, šiame tyrime analizuojami socialinės apsaugos teisės principai – pamatinės nuostatos, kurios atspindi svarbiausius visuomenės interesus ir kuriomis remiantis kuriamas teisinis reguliavimas, įgyvendinama ir aiškinama teisė. Socialinės apsaugos principai yra itin reikšmingi teisėkūros procesų sėkmei. Visuotinai pripažintų principų taikymas kuriant ir keičiant teisės aktų nuostatas užtikrina, kad nebus pažeidžiamos asmenų teisės ir teisėti interesai, ypač visuomenei labai svarbioje socialinės apsaugos srityje.

Mokslinio tyrimo objektas, tikslas ir uždaviniai. Šio mokslinio tyrimo objektas – socialinės apsaugos teisės principai. Darbe analizuojama socialinės apsaugos teisės principų sistema, pamatinių principų turinys ir reikšmė. Pabrėžtina, kad tyrimas iš esmės skiriamas Lietuvos socialinės apsaugos teisės sistemai, todėl analizei pasirinkti tie principai, kurie šiuo metu yra reikšmingiausi ir sulaukia daugiausia dėmesio Lietuvoje. Pavyzdžiui, šalia solidarumo, universalumo ir diferenciacijos principų yra nagrinėjamas nuosavybės teisės apsaugos principas. Šis principas reikšmingiausias civilinėje teisėje. Autorės nuomone, yra būtina atskleisti nuosavybės teisės apsaugos principo ypatumus socialinės apsaugos srityje taip pat ir dėl to, kad vis dar išsiskiria nuomonės dėl jo taikymo.

---

⁴ Ši problema aktuali ir Lietuvos socialinės apsaugos teisės teorijai bei praktikai. Pavyzdžiui, iki šiol kalbant apie tą patį reiškinį vartojami skirtingi pavadinimai – socialinė apsauga, socialinis saugumas, socialinė sauga, socialinis aprūpinimas, socialinė parama. Net ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nėra įtvirtinta bendra socialinės apsaugos sąvoka. Atskiruose Konstitucijos straipsniuose, reglamentuojančiuose šią sritį, vartojamos socialinės apsaugos (48 straipsnis), pensijų bei socialinės paramos (52 straipsnis), aprūpinimo (146 straipsnis) sąvokos.

Šio mokslinio tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti pamatinių socialinės apsaugos teisės principų turinį ir reikšmę formuojant ir įgyvendinant socialinės apsaugos sistemą.

Atsižvelgiant į tyrimo objektą ir tikslą, keliami šie mokslinio tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti socialinės apsaugos teisės principų sampratą ir jų reikšmę.
2. Analizuojant nacionaliniuose, tarptautiniuose ir regioniniuose teisės aktuose bei teisės doktrinoje pateikiamus principus, identifikuoti konkrečius socialinės apsaugos teisės principus, jų prigimtį, ir išskirti pamatinius socialinės apsaugos teisės principus.
3. Atskleisti pasirinktų universalumo, diferenciacijos, asmenų lygių galimybių, solidarumo ir nuosavybės teisės apsaugos principų turinį ir jų reikšmę, pateikti ir įvertinti šių principų taikymo Lietuvos socialinės apsaugos sistemoje aspektus.

Mokslinio tyrimo aktualumas, naujumas ir reikšmė. Socialinės apsaugos teisės principų nagrinėjimo aktualumą lemia keletas veiksnių. Pirma, kaip minėta, teisės principų reikšmė teisėkūros, teisės aiškinimo ir taikymo procesuose yra ypatinga. Antra, Lietuvos socialinės apsaugos teisės sistema dar tik formuojasi, tad šios teisės šakos mokslininkams tenka nelengvas uždavinys atskleisti šios sistemos principus, analizuoti jų turinį ir siekti jų visuotinio pripažinimo.

Nors pati socialinės apsaugos sistema yra plačiai tiriama kitų socialinių mokslų atstovų, teisės mokslininkai kol kas šią sritį nagrinėja mažai. Net ir visuomenėje labiau girdimos ir pristatomos ekonomikos, socialinės politikos, viešojo administravimo praktikų bei teoretikų pozicijos. Tuo tarpu teisės mokslininkų indėlis į socialinės apsaugos sistemos tyrimus ir vertinimą dar nėra pakankamas.

Nuo nepriklausomybės atkūrimo Vilniaus universiteto Teisės fakultete nebuvo ginta nė viena socialinės apsaugos teisės srities disertacija. Mykolo Romerio universitete situacija panaši. Tiesa, gana reikšminga vienai iš socialinės apsaugos sričių (pensijų sistemai) buvo Audriaus Bitino disertacija „Pensijų sistemų modeliai ir valdymo tendencijos Europos Sąjungoje“. Tačiau teisės krypties tyrimų (disertacijų) socialinės apsaugos teisės tema nebuvo.

Pastebėtina, kad socialinės apsaugos teisės tema atliekami tyrimai ir parengtos mokslinės publikacijos dažniausiai apsiriboja gana siaura sritimi. Kitaip tariant, tyrimų objektu pasirenkamas atskiras socialinės apsaugos sistemos elementas – paprastai vienos ar kitos socialinių išmokų grupės reglamentavimas. Deja, bendriesiems socialinės

apsaugos teisės sistemos elementams skiriama nepakankamai dėmesio. Galima paminėti 2004 metais Jurijaus Maculevič parengtą publikaciją „Socialinės apsaugos teisės principų samprata ir jų reikšmė formuojant socialinės apsaugos santykius“⁵, kurios tyrimo objektas buvo kai kurių socialinės apsaugos teisės principų analizė. Tam tikrus socialinės apsaugos teisės konstitucinius aspektus yra nagrinėję konstitucinės teisės šakos atstovai Toma Birmontienė, Vaidotas Vaičaitis.

Didesnį indėlį formuojant socialinės apsaugos teisės bendrosios dalies mokslinius pagrindus yra įnešę užsienio valstybių mokslininkai. Ypač daug dėmesio socialinės apsaugos teisės sistemai, taip pat ir principams, skiria Rusijos mokslininkai. Vakarų Europos mokslininkai tik pastaruoju metu pradeda daugiau dėmesio skirti socialinės apsaugos teisės pagrindams. Nors pastarosios tradicijos socialinės apsaugos teisės tyrimai vis dar labiau orientuoti į atskirų socialinių išmokų analizę (kaip ir Lietuvoje), verta paminėti tokius žymius socialinės apsaugos teisės tyrinėtojus kaip Danny Pieters ar Frans Pennings ir Paul Schoukens. 1993 metais paskelbtas Danny Pieters leidinys „Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus“⁶ leidžia pastebėti, kad teoriniai socialinės apsaugos pagrindai tampa vis reikšmingesni. Kaip teigia šis autorius, bendrųjų socialinės apsaugos pagrindų tyrimas „<...> gali padėti tobulinti socialinės apsaugos teisę kaip savarankišką teisės sritį ir išvystyti ją iki mokslinės disciplinos lygio <...>“. Ši autoriaus mintis puikiai pagrindžia disertacijos tyrimo reikšmingumą Lietuvos socialinės apsaugos teisės teorijai ir praktikai. Lietuvoje jau nebediskutuojama dėl socialinės apsaugos teisės kaip savarankiškos teisės šakos, ji neabejotinai yra pripažįstama moksline disciplina. Tačiau mokslinių tyrimų šioje srityje trūkumas kol kas neleidžia įsitvirtinti socialinės apsaugos teisės pagrindams. Manytina, kad socialinės apsaugos teisės principų tyrimas labiausiai prisidės prie socialinės apsaugos teisės teorijos plėtros. Pirma, analizuojamas reikšmingas teisės sistemos elementas – principai. Antra, siekiama identifikuoti ir apibendrinti principų, reikšmingų socialinės apsaugos teisei, sistemą. Trečia, išsamiai tiriami pasirinkti pagrindiniai socialinės apsaugos teisės principai, o jų turinys ir reikšmė atskleidžiami remiantis nacionalinių bei tarptautinių teisės aktų analize, Lietuvos ir užsienio autorių atliktais

---

⁵ MACULEVIČ, Jurij. Socialinės apsaugos teisės principų samprata ir jų reikšmė formuojant socialinės apsaugos santykius. *Jurisprudencija*, 2004, t. 56(48), p. 5–11.

⁶ Leidinys lietuvių kalba publikuotas 1998 metais: PIETERS, Danny. *Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus*. Vilnius: Eugrimas, 1998. 146. p.

teoriniais tyrimais. Tikėtina, kad nemažą mokslinę vertę šiam tyrimui suteikia dviejų skirtingų – Rytų bei Vakarų Europos – socialinės apsaugos teisės mokslo tradicijų analizė. Iš anksto neatmetant ir neteikiant pirmenybės vienai kuriai iš minėtų tradicijų, stengiamasi aptikti bendrus jų sąlyčio taškus ir pasiūlyti panaudoti reikšmingiausias rezultatus plėtojant Lietuvos socialinės apsaugos teisės teoriją.

Nors tyrimo objektu pasirinkta gana siaura socialinės apsaugos teisės teorijos dalis – principai, tačiau, autorės nuomone, šis tyrimas gali būti reikšminga pradžia toliau tiriant ir plėtojant socialinės apsaugos teisės mokslą. Norėtusi, kad socialinės apsaugos teisės principų mokslinis tyrimas paskatintų tolimesnes mokslo diskusijas, kuriose būtų analizuojami ne tik principai, bet ir socialinės apsaugos teisės funkcijos, požymiai bei socialinės apsaugos sampratos raidos klausimai.

Mokslinio tyrimo metodologija ir šaltiniai. Siekiant įgyvendinti iškeltus mokslinio tyrimo uždavinius, buvo taikomi šie moksliniai metodai:

1) literatūros mokslinės analizės metodu plačiai naudotasi tiriant socialinės apsaugos teisės principų sampratą, identifikuojant atskirų autorių nurodomus principus ir atskleidžiant jų turinį;

2) dokumentų mokslinės analizės metodas taikytas aptariant tiesiogiai deklaruotus arba iš atskirų teisės normų išvedamus socialinės apsaugos teisės principus, analizuojant šių principų turinį Lietuvos socialinės apsaugos sistemoje;

3) sisteminės analizės metodas taikytas sistemaiškai nagrinėjant atskirų šaltinių pateikiamus socialinės apsaugos teisės principus. Remiantis šiuo metodu buvo identifikuoti esminiai socialinės apsaugos teisės principai ir jų sistema, pateikta atskirų principų samprata ir atskleistas jų turinys;

4) loginės analizės metodu naudotasi apibendrinant pateikiamas skirtingas pozicijas, gautus šaltinių tyrimų rezultatus, formuojant išvadas;

5) lyginamuoju metodu naudotasi palyginant skirtingas mokslinės doktrinos pateiktas principų sampratas ir turinį, taip pat vertinant atskirų socialinės apsaugos teisės principų turinį Lietuvoje, pateikiant užsienio valstybių pavyzdžių;

6) įstatymų leidėjo ketinimų (teleologinis) metodas taikytas vertinant atskirų socialinės apsaugos teisės principų sampratą Lietuvos teisės aktų kontekste.

Atliekant mokslinį tyrimą naudotasi šiais pagrindiniais šaltiniais: 1) tarptautiniais ir regioniniais teisės aktais, iš kurių ypač reikšmingi Visuotinė žmogaus

teisių deklaracija, Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, Tarptautinės darbo organizacijos konvencija Nr. 102 dėl minimalių socialinės apsaugos standartų, Europos socialinės apsaugos kodeksas; 2) Lietuvos Respublikos Konstitucija, kitais nacionaliniais teisės aktais, reglamentuojančiais socialinę apsaugą; 3) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Europos Žmogaus Teisių Teismo, užsienio valstybių teismų ir kitų teismų praktika; 4) užsienio valstybių ir Lietuvos mokslininkų darbai.

Mokslinio tyrimo struktūra. Mokslinį tyrimą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, kuri susideda iš penkių pagrindinių skyrių, išvados. Pirmoji dalis skirta socialinės apsaugos teisės principų sampratai, jų įvairovei atskleisti. Kitose tyrimo dalyse, atsižvelgiant į principų reikšmingumą, analizuojami pasirinkti pagrindiniai (pamatiniai) socialinės apsaugos teisės principai: nuosavybės teisės apsaugos, solidarumo, asmenų lygybės, universalumo ir diferenciacijos.

Ginamieji teiginiai:

1. Nors socialinės apsaugos teisėje principai yra reikšmingi tiek kuriant, tiek taikant teisės normas, jų sistema nėra įtvirtinta nei Lietuvos teisės aktuose, nei teisės doktrinoje.

2. Nuosavybės teisės apsaugos principas gali būti taikomas socialinės apsaugos teisėje, atsižvelgiant į socialinės apsaugos sistemos ypatumus.

3. Atskiros įstatymų nustatytos išimtys ir lengvatos kelia grėsmę tinkamam solidarumo principo įgyvendinimui socialinės apsaugos teisės srityje.

4. Asmenų lygių galimybių principas gali būti pažeidžiamas ne nustatant specifines socialinės apsaugos formas ir rūšis, bet neužtikrinant vienodų konkrečių socialinės apsaugos elementų taikymo sąlygų.

5. Universalumo principas nustato, kad socialinė apsauga turi apimti kuo platesnį ratą asmenų, kurių atžvilgiu kartu gali būti taikoma pagrįsta diferenciacija.

Mokslinio tyrimo išvados:

1. Lietuvos socialinės apsaugos teisės srityje sutinkama sistemiškumo stoka. Iki šiol nėra vieningo sisteminio požiūrio į šią teisės šaką. Nors socialinės apsaugos teisės principai yra reikšmingi tiek kuriant, tiek taikant teisę, jie nėra visuotinai pripažinti ir įtvirtinti. Aiškaus socialinės apsaugos teisės principų deklaravimo trūkumas gali lemti politiniais ir ekonominiais sumetimais priimamus sprendimus, kurie savo ruožtu gali pažeisti ar nepagrįstai apriboti asmenų teisę į socialinę apsaugą. Esminę problemą sudaro

tai, kad dalis socialinės apsaugos teisės principų, ypač šakinių, nėra konkretizuoti teisės sistemoje. Atsižvelgiant į socialinės apsaugos teisės principų reikšmę, jų sąrašas turėtų būti suvienodintas ir reikiamai įtvirtintas. Kadangi Lietuvoje socialinės apsaugos teisė yra nekodifikuota teisės šaka, tinkamiausias teisės instrumentas įtvirtinti tokią principų sistemą būtų Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas. Išanalizavus teisės aktuose ir doktrinoje pateikiamų socialinės apsaugos teisės principų rūšis, siūlytina į tokių principų sistemą įtraukti esminius, reikšmingiausius bendruosius, tarpšakinius ir šakos principus: asmenų lygybės, nuosavybės teisės apsaugos, solidarumo, universalumo (visuotinum), diferenciacijos, poreikių atspindėjimo, depolitizacijos, pakankamo apsaugos lygio, išmokų indeksavimo, finansavimo visuomeninėmis lėšomis.

2. Nuosavybės teisės apsaugos principas gali būti taikomas visų socialinės apsaugos išmokų atžvilgiu. Pats nuosavybės teisės apsaugos principas nepaneigia solidarumo principo, tačiau jo taikymą sunkina per platus šio principo Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktikoje taikymas socialinės apsaugos atžvilgiu, t. y. nepakankamai įvertinant viešojo intereso ir konkretaus asmens teisių užtikrinimo proporcingumą. Dėl to formuojant ir įgyvendinant socialinės apsaugos sistemą ateityje gali būti sunku rasti tinkamą pusiausvyrą tarp nuosavybės teisės apsaugos ir kitų socialinės apsaugos principų, ypač solidarumo principo.

3. Šiuolaikinėje valstybėje, kurioje galioja teisinėmis priemonėmis paremta socialinės apsaugos sistema, solidarumas tampa iš esmės prievartinis, todėl yra svarbu užtikrinti, kad šio principo ribos būtų nustatomos teisingai. Priešingu atveju per didelis vienos asmenų grupės reiškiamas solidarumo reikalavimas galėtų lemti nepasitikėjimą socialinės apsaugos sistema ir nenorą joje dalyvauti. Atsižvelgiant į dabartinį teisinį reguliavimą siūlytina keisti kai kuriuos solidarumo pasireiškimo aspektus, t. y. nustatyti tinkamą įmokų ir išmokų santykį taikant ne tik išmokų, bet ir įmokų lubas; nustatyti proporcingesnį asmens indėlio ir gaunamų išmokų santykį, ypač socialinio draudimo pensijų ir nedarbo draudimo išmokų atžvilgiu; optimizuoti privalomuoju sveikatos draudimu valstybės lėšomis draudžiamų asmenų sąrašą, taikant turinės padėties vertinimo kriterijus.

4. Problemiškiausias lygių galimybių principo įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje aspektas yra tai, kad socialinė apsauga yra labai struktūrizuota. Antai

diferenciacijos ir poreikių atspindėjimo principai, priešingai, reikalauja nustatyti kuo įvairesnes socialinės apsaugos garantijas. Taigi vertinant, ar nėra pažeidžiamas asmenų lygių galimybių principas, reikia tirti ne specialių socialinės apsaugos garantijų (specifinių formų) nustatymą (garantijų universalumo ir diferenciacijos principų aspektus), o lyginti apibrėžtas asmenų grupes, kurių atžvilgiu taikoma ta pati socialinės apsaugos priemonė. Asmenų lygių galimybių principo pažeidimų galima būtų aptikti kai kurių valstybinių pensijų schemose. Manytina, kad kai kurių sportininkų, vienodai nusipelnusių Lietuvos Respublikai (skiriant Pirmojo arba Antrojo laipsnio valstybines pensijas), bei vienintelės nukentėjusių (nuo 1991 m. sausio 11–13 d. įvykių) asmenų grupės išskyrimas suteikiant gerokai palankesnes sąlygas nesiderina su asmenų lygių galimybių principu.

5. Universalumo principas turi būti tinkamai įgyvendinimas užtikrinant socialinės apsaugos visuotinumą (socialinės apsaugos schemas turėtų apimti kuo platesnį ratą asmenų) ir bendrumą (kuo mažiau išimčių iš bendros socialinės apsaugos sistemos). Lietuvoje universalumo principas tiek jo visuotinumą, tiek bendrumo aspektais plačiausiai įgyvendinamas socialinės paramos schemose ir organizuojant sveikatos draudimą. Kitose socialinio draudimo formose universalumo principas taikomas siauriau, priklausomai nuo asmenų ekonominės veiklos formos.

5.1. Vienas iš problemiškesnių diferenciacijos principo įgyvendinimo Lietuvos socialinės apsaugos srityje aspektų yra dirbamo darbo ar atliekamos tarnybos pobūdis, kuris lemia asmenų teises į Lietuvos socialinės apsaugos sistemoje egzistuojančias valstybines pareigūnų ir karių, mokslininkų bei teisėjų pensijas. Šios pensijos iš esmės nepažeidžia diferenciacijos principo ir dabartinis jų reglamentavimas gali būti pateisinamas. Siekiant reformuoti šias sistemas (įtraukiant į socialinio draudimo sistemą ar sukuriant specialias profesinių pensijų schemas) būtina užtikrinti, kad šių asmenų garantijos nebūtų nepagrįstai smarkiai apribotos ir netaptų tik deklaratyvios.

5.2. Diferenciacijos pagal įgytą socialinio draudimo stažą kriterijai leidžia išvelgti dvi esmines šio principo įgyvendinimo problemas. Pirma, nustatyti socialinio draudimo laikotarpiai kai kurių trumpalaikių ar vidutinės trukmės išmokų atžvilgiu yra pernelyg dideli. Antra, diferenciacija tarp skirtingų išmokų nėra pakankama. Įvertinus specifinį socialinio draudimo motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės) išmokų pobūdį

bei nedarbo draudimo išmokų mokėjimo ypatumus, turėtų būti nustatyti ir skirtingi, labiau pagrįsti socialinio draudimo laikotarpiai.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. PETRYLAITĖ, Vida. Socialinės apsaugos sistemų koordinavimo srities nustatymo problematika reglamentuojant kai kurias Lietuvos socialinės apsaugos išmokas. *Jurisprudencija*, 2008, vol. 8(110), p. 89-94.
2. PETRYLAITĖ, Vida. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų reglamentavimo ypatumai. *Verslo ir teisės aktualijos*, 2008, vol. 2, p. 109-118.
3. PETRYLAITĖ, Daiva; PETRYLAITĖ, Vida. Socialinės garantijos. Kas pranašesnis: valstybės tarnyba ar viešasis sektorius? Švedas, G. (Red.). *Valstybės tarnybos teisinis reguliavimas ir perspektyvos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Lithuanian Institute of Public Administration, 2008, p. 62-71.
4. PETRYLAITĖ, Vida. Поддержка семьи: механизмы литовского трудового права и права социального обеспечения. Davulis, T.; Petrylaitė, D. (Red.). *Теоретические проблемы современного трудового права и права социального обеспечения: международные и национальные аспекты*. Vilnius: *Justitia*, 2009, p. 206-216.
5. PETRYLAITĖ, Vida. Garantijos dirbantiems asmenims, auginantiems vaikus. *Justitia*, 2009, No. 1, p. 53-60.
6. MACULEVIČ, Jurij; PETRYLAITĖ, Vida. Social security of employed persons in the event of maternity and paternity: Lithuanian experience and new challenges. *Studia z zakresu prawa pracy*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2009, p. 331-338.
7. NEKROŠIUS, Ipolitas; PETRYLAITĖ, Vida. Lithuania [Social Security Law]. In *International Encyclopaedia of Laws: Social Security Law*. W. van Eeckhoutte (Red.). Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010. P. 156.
8. PETRYLAITĖ, Vida. Teisės į pensiją kaip teisės į nuosavybę apsauga Lietuvoje. Davulis, T.; Petrylaitė, D. (Red.). *Darbo rinka XXI amžiuje: lankstumo ir saugumo paieškos*. Vilnius: *Standartų spaustuvė*, 2011, p. 580-590.

ASMENINĖ INFORMACIJA

Išsilavinimas ir mokslinė veikla:

Vida Petrylaitė 2002 metais Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete įgijo socialinio darbo bakalauro laipsnį. Nuo 2002 iki 2006 metų tęsė studijas Vilniaus universiteto Teisės fakultete ir 2006 metais įgijo teisės krypties magistro laipsnį. Nuo 2007 metų pradėjo doktorantūros studijas Vilniaus universiteto Teisės fakultete. 2009 vasario–balandžio mėnesiais stažavosi Gento universitete (Belgija). Vida Petrylaitė savo mokslinių tyrimų objektu renkasi socialinės apsaugos teisės, Europos Sąjungos darbuotojų migrantų socialinės apsaugos, darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimo problematiką.

Profesinė veikla:

2003–2006 metais Vida Petrylaitė dirbo Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Tarptautinės teisės skyriuje, kur buvo atsakinga už tarptautinės socialinės apsaugos ir Europos Sąjungos socialinės apsaugos klausimų koordinavimą

2006–2008 metais dirbo advokato padėjėja advokatų kontoroje „J. Judickienė ir partneriai“.

Nuo 2006 metų dirba dėstytoja Vilniaus universiteto Teisės fakultete. Veda socialinės apsaugos teisės seminarus, skaito Socialinio draudimo paskaitas bei vadovauja studentų magistro darbams socialinės apsaugos tematika.

Nuo 2008 metų eina Viešosios įstaigos Vilniaus universiteto Teisės klinikos direktoriaus pareigas ir vadovauja Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentų profesinei praktikai.

Profesinė kvalifikacija:

2003–2005 metais dalyvavo ir stažavosi Lietuvos ir Olandijos valstybių bendradarbiavimo projekte „Socialinės apsaugos koordinavimas Europos Sąjungoje pagal Tarybos reglamentus 1408/71 ir 574/72“. Įgyta socialinės apsaugos išmokų sistemų koordinavimo mokytojo-instruktoriaus kvalifikacija.

Dalyvavimas mokslinėse konferencijose:

1. 2008 m. kovo 14 d. mokslinė konferencija „Penkeri Darbo kodekso metai“ (Vilniaus universitetas, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija). Pranešimas „Neturtinės žalos atlyginimas darbuotojams“.

2. 2009 m. birželio 26 ir 27 d. tarptautinė mokslinė konferencija „Šiuolaikinės darbo teisės ir socialinės apsaugos teisės teorinės problemos: tarptautiniai ir nacionaliniai aspektai“ (Vilniaus universitetas, Lietuvos darbo ir socialinės apsaugos teisės draugija). Pranešimas „Valstybinio socialinio draudimo naujovės: pokyčiai ligos ir motinystės socialiniame draudime“.
3. 2010 m. gruodžio 16 ir 17 d. tarptautinė mokslinė konferencija „Productivity, Investment in Human Capital and the Challenge of Youth Employment“ (Association for International and Comparative Studies in Labour Law and Industrial Relations ADAPT), Bergamas (Italija). Pranešimas „Problems of youth unemployment in Lithuania“.